

Зайдовий П.В.

**СТАВЛЕННЯ ВИЩОГО ДУХОВЕНСТВА КАТОЛИЦЬКОЇ
ЦЕРКВИ ДО ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ
(УПРОДОВЖ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ)**

Львівський державний інститут фізичної культури

Анотація

Зайдовий П.В. Ставлення вищого духовенства Католицької Церкви до фізичної культури і спорту (упродовж ХХ – початку ХХІ століть).

У цій статті на основі біографічних фактів, висловлювань, діяльності розглядається ставлення вищого духовенства Католицької Церкви до фізичної культури і спорту упродовж ХХ – поч. ХХІ ст.

Ключові слова: релігія, спорт, Католицизм, папство.

Аннотация

Зайдовый П.В. Отношение высшего духовенства Католической Церкви к физической культуре и спорту (на протяжении ХХ – начала ХХІ столетий).

В данной статье на основе биографических фактов, высказываний, деятельности рассматривается отношение высшего духовенства Католической Церкви к физической культуре и спорту на протяжении ХХ – нач. ХХІ ст.

Ключевые слова: религия, спорт, католицизм, папство.

Abstract

Zaydovyy P.V. Attitude of maximum clergy of a Catholic church to physical culture and sports (on a stretch XX - beginning XXI of centuries).

In the given article being grounded on the biographic facts, expressions, activity the attitude of maximum clergy of a Catholic church to physical culture and sports on a stretch XX - beginning XXI of centuries is esteemed.

Key words: religion, sports, Catholicism, papacy.

Актуальність. Упродовж історичного розвитку людства такі соціальні явища як фізична культура і релігія мали значний вплив на формування окремої особистості та суспільства загалом. Історії фізичної культури, так само, як і історії релігії, Церкви присвячено багато наукових праць. Проте ще недостатньо висвітлено взаємодію цих двох соціальних явищ у ході розвитку суспільства. У працях радянських істориків (Кулинкович К.А [2], Лисицина Б.А. [3], Щеулов И.В.[4, 5] та ін.) це питання часто досліджувалось упереджено і односторонньо, висвітлюючи лише негативні моменти цієї взаємодії. У вітчизняній науковій літературі останнього десятиріччя ми також не виявили ґрунтовних наукових праць, які б об'єктивно висвітлювали цю проблему. Відзначимо лише окремих авторів, які частково торкалися цієї

теми: Петришин Ю.В. (2003), Сапеляк Я. (2003), Сутула В.А. (2002). У зв'язку з цим важливим видається розглянути проблему взаємодії фізичної культури та релігії на різних етапах історії людства крізь призму моральних норм, які наявні в релігійних догматах, віруваннях, культурах та практичній діяльності церковних організацій. Слід зазначити, що об'єкт і хронологічні рамки дослідження обрані не випадково. Католицька Церква є однією з найбільш давніх, поширених і впливових християнських церков, а період із ХХ до початку ХХІ століть характеризується як період найбільш інтенсивного розвитку і поширення спорту.

Мета роботи. Дослідити ставлення вищого духовенства католицької церкви до фізичної культури упродовж ХХ – поч. ХХІ століть.

Організація дослідження. Наше дослідження носить теоретико-аналітичний характер. Джерелами дослідження слугували фонди наукових бібліотек України, матеріали періодичних видань та із всесвітньої інформаційної мережі INTERNET тощо. Окрім літературного аналізу, ми використали також методики теоретичної інтерпретації: аналіз, синтез, абстрагування, індукцію, дедукцію, порівняльний аналіз, метод логічних висновків, історико-логічний метод.

Основні результати дослідження. Слід зазначити, що загалом упродовж досліджуваного періоду на престолі католицької церкви перебувало дев'ять понтифіків. У статті ми висвітили ставлення до фізичної культури і спорту шести з них. Зауважимо, що в біографічних даних, працях, висловлюваннях перших двох понтифіків ХХ ст. (Пій Х та Бенедикт XV) ми не виявили ані позитивних, ані негативних думок щодо спорту. А понтифікат Іоанна Павла I тривав всього 33 дні.

Загалом впродовж ХХ поч. ХХІ століття вище духовенство католицької церкви приділяло неабияку увагу фізичній культурі як явищу і її поширенню серед молоді. Відомо чимало випадків із біографій понтифіків, які про це свідчать. Зокрема, Папа Римський Пій XI мав репутацію книжника і спортсмена. Друзі жартівливо називали його “альпіністом”. Цим видом спорту він справді пристрасно захоплювався в молодості. В районі Монблану його ім'ям названа одна альпіністська стежка. Він також залюбки їздив на велосипеді, був невтомним мандрівником і навіть свого часу мав намір узяти участь в експедиції на Північний полюс [1]. Пій XI прихильно ставився до спортивної діяльності. Він неодноразово спеціальними актами благословляв спортсменів, вважаючи, що “спортсмени своїми спортивними результатами прославляють Всевишнього” [6].

Його наступник Пій XII, висловлюючись про ставлення Пія XI до спорту, зазначав: “Наражати тіло на здорову втому, щоби розум міг відпочити та приготуватися до нових завдань, загострювати відчуття, щоби інтенсивніше розвивати інтелектуальні здібності, тренувати м'язи і звикати до фізичних зусиль, щоби виробити характер і формувати сильну та гнучку, немов сталь, волю, – ось якою була ідея спорту, сформульована священником-альпіністом” [5]. Водночас слід зазначити, що Папа Пій XI негативно ставився до спортивних змагань серед жінок. Коли він дізнався, що в Римі

буде проведено жіночу Олімпіаду, він заявив: “Я шкодую, що в Римі після майже двадцяти століть християнства повага до молодих жінок менша, ніж за часів язичництва. Переїнявши у Греції практику відкритих ігор і атлетичних змагань, поганський Рим завжди виключав із них молодих жінок. Хоча спорт необхідний для виховання молоді, я закликаю у публічних місцях триматися у рамках пристойності” [1].

Папа Римський Пій XII також неодноразово виявляв своє позитивне ставлення до фізичного виховання і спорту. Він дотримувався норм здорового життя, був стриманий у їжі, не пив і не кутив, дуже любив піші прогулянки. За ці самотні прогулянки, його прозвали “вокером”. “Вокер” – англійською мовою “ходак” [1].

В одному з його послань відзначалось, що “возвишене до честі бути мешканням духу людське тіло повинно бути готовим до прийняття гідності храму Божого з усіма правами, які властиві споруді, що присвячена Богу. Подібно до того, як церкви перебувають у віданні релігії, так і тіла – живі храми Божі – перебувають у віданні релігії всім своїм єством і всіма своїми вчинками” [7].

Папа Пій XII намагався використати будь-яку можливість для того, щоб показати позитивне ставлення до спорту і, як говорять його біографи, “долучити спорт до богоугодного життя”. В одній з енциклік він писав, що “навіть фізичне виховання не можна вважати далеким від материнської турботи Церкви про виховання” християнської молоді. Студентам теологічного університету Колегіум Германікум він дозволив, зокрема, носити спортивний одяг.

Пій XII дуже часто надавав аудієнції спортсменам. З цього приводу в кулуарах апостольського палацу жартували, що кардиналові було б легше доступитися до Папи, якби він переодягнувся футболістом [1].

Пій XII влаштовував прийняття для олімпійців. Окрім того, він дав спеціальну аудієнцію учасникам шосейних перегонів, маршрут яких проходив через всю країну до осідку Мадонни Гізалло. Він афішував свою особисту дружбу з популярним італійським перегонцем-професіоналом Джіно Барталі. У мармуровому залі папського палацу було запропоновано демонструвати своє мистецтво американській професійній баскетбольній команді “Гарлем глобтроттерс”. Виступаючи перед представниками спортивної преси, Папа заявив, що “спорт не повинен ставати самоціллю або перетворюватися в культ. Його необхідно підкорити загальному вихованню людини. Церква дозволяє й навіть заохочує недільні заняття спортом. Однак спорт не повинен заважати людині виконувати свої релігійні обов’язки”.

Серед численних праць Пія XII є окремі праці присвячені спорту. У праці “Значення спорту і фізичного виховання для розвитку людини” він розкриває цінність і значущість фізичного виховання і спорту з позиції християнства. “Поміркуваний і свідомий спорт зміцнює тіло, робить його здоровим, свіжим і міцним. Але щоб досягти цієї мети, тіло мусить підпорядковуватися суворій, часто твердій дисципліні, яка опановує його: постійний тренінг, опірність до болю, звичка стриманості й суворості

розважливості – це обов’язкові умови для кожного, хто хоче здобути перемогу. Спорт – ефективний антипод розніженого життя; він збуджує смисл порядку та привчає людину до самокритики й самоконтролю, вчить зневажати небезпеку, відкидати самовихваляння й боягузтво” [5].

Згідно християнського розуміння, опираючись на висловлювання апостола Павла, основну функцію і мету спорту Пій XII вбачав у “плеканні гідності особи і гармонії людського тіла” [5].

На його думку, “спорт виходить поза межі суто фізичної сили, щоби провадити нас шляхом моральної сили і величі, ...спорт мусить підпорядковуватися меті досконалого та врівноваженого формування людини” [5].

Пій XII розглядав спорт, як ефективний засіб протистояння соціальним негараздам. З цього приводу відомий його вислів: “Чим більше у нас буде спортивних майданчиків, тим менше матимемо лікарень і в’язниць”.

Римський Папа Іоанн XXIII також проявляв неабиякий інтерес до спорту. Виступаючи перед учасниками Італійського національного конгресу з питань спорту, заявив, що церква завжди проявляла “особливий інтерес для досягнення людиною повної єдності душі й тіла” [3].

За його правління римо-католицька Церква не оминула своєю увагою. Ігри XVII Олімпіади, що походилися в Римі. Готуючись до Олімпійських ігор Ватикан створив комісію з вищих духовних сановників, яку очолювали кардинали Мікара і Павоні. Католицький священник Дженовеллі за дорученням національного Олімпійського комітету Італії написав спеціальний гімн для олімпійських ігор [7].

Напередодні відкриття Ігор Папа Римський Іоанн XXIII в соборі Святого Петра виступив із спеціальною проповіддю. Він не втрачав нагоди зустрітися з провідними спортсменами, тренерами, лікарями, журналістами, і спортивними коментаторами. В 1959 р. він приймав учасників велотуру по Італії, а навесні 1960 р. – делегатів конгресу Міжнародної асоціації спортивної преси. З цього приводу французька спортивна газета “Екіп” не без гумору зазначила, що “у Папи Римського дуже насичений спортивний календар” [7].

У промові на відкритті Ігор XVII Олімпіади, Папа Іоанн XXIII звернувся до висловлювання давньоримського сатирика Ювенала, яке часто спрощують змінюючи його суть, – “в здоровому тілі – здоровий дух”. Насправді вислів Ювенала звучить інакше: “Orandum est ut sit mens sana in corpore sano. Fortem rosce animum”, що дослівно означає “Треба молитися, щоб здоровий дух був у здоровому тілі. Кріпкого духу просити”. Цим самим понтифік виступив за всебічний розвиток людини, закликаючи учасників Олімпійських ігор йти до вершин спортивної слави “шляхом, накресленим Всевишнім”.

За його понтифікату, напередодні зимових Олімпійських ігор 1960 року в Скво-Веллі (США), американські католицькі священники спеціально побудували зі снігу церкву Божої Матері, в якій перед відкриттям Ігор відбулося широко розрекламоване богослужіння. У своїй проповіді кардинал

звернувся до “покровителя лижників” святого Бернара з проханням дарувати віруючим католикам перемогу в змаганнях [7].

Наступник Іоанна ХХІІІ Папа Павло VI також виявляв своє прихильне ставлення і повагу до спорту. Яскравим свідченням цього є те, що за час його перебування на найвищій посаді римо-католицького духовенства було запроваджено посаду спеціального радника з питань спорту.

Павло VI неодноразово заявляв, що “церква радіє збільшенню мирних змагань, ... покровительствує спортивній діяльності”. В одному зі своїх послань він писав: “Від початку Олімпійських ігор Церква постійно аплодує цим благородним змаганням”.

Він, як і його попередники, також часто зустрічався зі спортсменами, провідними тренерами, журналістами, учасниками спортивних змагань. У своїй папській резиденції у Ватикані він дав аудієнцію знаменитому бразильському футболістові Пеле і урочисто вручив йому золоту медаль і вервицю виготовлену з перлин і срібла.

Виступаючи 1965 року перед учасниками I Міжнародного конгресу з психології спорту, Папа Павло VI у своєму привітанні заявив, що “Церква має постійну повагу до людського тіла, яке є храмом Божим і яке в певний день воскресне. Тому вона прихильно ставиться до спортивної діяльності, яка допомагає встановленню гармонії між фізичним розвитком, розумовим і моральним вихованням” [6].

У промові перед учасниками 64-ї сесії Міжнародного олімпійського комітету він запевнив, що “діалог, який Церква провадить зі світом спорту, – діалог відвертий і сердечний” [7].

Чи не найбільшим прихильником спорту серед вищого духовенства Католицької Церкви за всю її історію був папа Іоанн Павло II. Замолоду він активно займався футболом, веслуванням на байдарках, туризмом та гірськолижним спортом. Очоливши Римо-католицьку Церкву, Іоанн Павло II не полишав заняття спортом. Він дуже любив піші прогулянки у горах і плавання. Для цього за його розпорядженням був побудований басейн у його літній резиденції Кастель Гандольфо.

За любов до спорту Іоанна Павла II газети Західної Європи називали “атлет віри”, “Папа-спортсмен” [1].

Іоанн Павло II неодноразово проводив зустрічі зі спортсменами і діячами спорту, на яких вказував цінність спорту як для окремої людини, розвитку її фізичних і моральних якостей, так і для людства загалом.

На одному з найбільших подібних заходів, що відбувся 29 жовтня 2000 року на олімпійському стадіоні в Римі, він промовив проповідь “Іспит сумління для спорту”. Важливо, що ця зустріч була підтримана найвищими колами спортивної громадськості. Зокрема, привітання надійшли від тодішнього президента Міжнародного олімпійського комітету Хуана Антоніо Самаранча, президента Італійського національного олімпійського комітету Джованні Петруччі та інших спортивних діячів.

На цій зустрічі понтифік прагнув “...виразити вдячність Господові за дар спорту, в якому людина тренує тіло, розум, волю, визнаючи у цих своїх здібностях дар творця”.

Характеризуючи роль спорту у вихованні молоді, Іоанн Павло II зазначив, що “спорт набуває сьогодні великого значення, бо може сприяти утвердженню в молоді таких важливих цінностей, як чесність, витривалість, дружба, взаємна підтримка, солідарність” [4].

Оцінюючи значення спорту і спортсменів для всього людства, він заявив, що “спорт поширився у найвіддаленіші куточки світу, здолавши відмінності культур та націй. З огляду на планетарний вимір його діяльності, відповідальність спортсменів у світі неабияка. Вони покликані перетворити спорт у нагоду для зустрічі і діалогу, які були б вищі від мовних, расових та культурних перешкод. Спорт насправді може зробити вагомий внесок у досягнення мирного порозуміння між народами, сприяти утвердженню у світі нової цивілізації, побудованої на любові”.

Водночас глава католицької церкви застерігав від негативних проявів спорту: “Важливо наголошувати і пропагувати позитивні аспекти спорту, однак не менш важливо звертати увагу на ситуації, коли спорт може допускатися порушень моралі та етичних норм” [4].

Засуджуючи у спорті агресію, неповагу до суперника, прояви “нечесної гри” та неспортивну поведінку атлетів, Іоанн Павло II реагував на конкретні прояви цих явищ. Зокрема, коли в одному з футбольних матчів гравець римського клубу “Лаціо” Сініша Михайлович публічно образив темношкірого гравця лондонського “Арсеналу” Патріка Вієра, італійська команда була звинувачена в расизмі. Понтифік зустрівся з гравцями “Лаціо” назвавши деякі події що відбуваються на стадіоні, ганьбою. Він засудив прояви насильства й расизму у футболі, а також дії вболівальників, які ображають суперників і влаштовують безлад на стадіоні.

Цьому питанню Папа Римський присвятив свою зустріч із президентом FIFA Зеппом Блаттером на церемонії нагородження кращих футболістів століття і 2000 року. Футбол як найбільш популярний вид спорту “часто провокує насильство, – зазначив Іоанн Павло II. – Він став індустрією, яка виховує в людях жадібність і егоїзм” [9].

Інша промова Іоанна Павла II “Спорт може стати провідником цивілізації” до учасників Всесвітньої конференції “В часі Ювілею: обличчя і душа спорту” також розкриває роль і цінність спорту для окремої особи і для суспільства загалом, застерігаючи водночас від можливих негативних проявів спорту.

Загалом Іоанн Павло II настільки часто звертав свою увагу до спорту, що в 1990 році вийшла книга “Іоанн Павло II і спорт”, яка вже тоді нараховувала 107 виступів понтифіка про спорт.

Знаменним проявом особливої турботи Іоанна Павла II стало те, що саме за його понтифікату в 2004 році у складі Папської ради у справах мирян була створена спеціальна секція “Церква і спорт”. З цього приводу у заяві прес-служби Святого Престолу було сказано, що спорт відіграє сьогодні

“досить значну роль як на рівні особистості, так і на глобальному рівні. Секція “Церква і спорт” повинна стати координаційним центром для національних і міжнародних спортивних організацій, а також скеровувати місцеві церкви в їхній пасторській турботі про спортивне співтовариство”.

Наступник Іоанна Павла II Бенедикт XVI, понтифікат якого розпочався нещодавно, також продовжує політику зближення Католицької Церкви з фізичною культурою і спортом. За його сприяння 21 вересня 2005 року вперше відбувся футбольний матч на площі Святого Петра у Ватикані, участь у якому взяли учні спортивних шкіл провідних футбольних клубів Італії. Перед проведенням матчу Бенедикт XVI звернувся до двадцяти тисяч паломників, закликавши, щоб спорт сприяв створенню “суспільства взаємної поваги і коректної поведінки” [8].

Напередодні зимових Олімпійських ігор у Турині він надав аудієнцію делегації Національного олімпійського комітету Італії. Під час зустрічі Бенедикт XVI отримав у подарунок від НОК Італії олімпійський факел – точну копію того, який здійснював естафету в напрямку Турина, з вигравіруваним написом „Олімпійський вогонь – світло для молодих”.

Висновки

Таким чином, упродовж досліджуваного періоду вище духовенство Католицької Церкви, загалом, позитивно ставилося до фізичної культури як соціального явища. Водночас, певні прояви спорту, насамперед професійного, такі як вживання допінгу, надмірна агресивність, комерціалізація та інші є неприйнятними для християнської моралі. В зв'язку з цим можна простежити тенденцію все активнішої участі католицької церкви як у справі поширення спорту, так і боротьбі з його негативними проявами та за чистоту його ідеалів.

Література

1. Григулевич Й.Р. Папство. Століття ХХ: Пер. з рос. Л. Родніної. – К.: Видавництво політичної літератури України, 1988. – 544 с.
2. Кулинкович К.А. Спорт и религия // Теория и практика физической культуры. – 1981. – №7. – С.43- 45.
3. Лисицын Б.А. Спорт и религиозные организации. – М.: ФиС, 1985. – 80с.
4. Папа Іван Павло II. Испит сумління для спорту // Церква і спорт на шляху до співпраці. – Л., 2003. – С. 9 –12.
5. Папа Пій XII. Значення спорту і фізичного виховання для розвитку людини // Церква і спорт на шляху до співпраці. – Л., 2003. – С.13–16.
6. Щеулов И.В. Реакционный характер богословских воззрений на физическое развитие личности // Автореферат дис. на соискание ученой степени кандидата философских наук. – М., 1967. – 17 с.
7. Щеулов И.В. Физическое совершенство – духовное богатство. – К.: Издательство политической литературы Украины, 1983. – 125 с.
8. <http://president.org.ua> (22.09.2005)
9. <http://www.sportclub.ru> (14.03.2005)